

*Спеціалізованій вченій раді Д 26.130.01
Вищого навчального закладу
«Університет економіки та права «КРОК»*

ВІДГУК
офіційного опонента,
доктора економічних наук, професора,
директора інституту менеджменту та освіти дорослих,
завідувача кафедри управління проєктами і процесами
Ляшенко Олександри Миколаївни
на дисертаційну роботу Дуб Богдани Станіславівни
"Розвиток системи економічної безпеки агрохолдингів",
поданої до захисту на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук за спеціальністю
21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності

На підставі вивчення кандидатської дисертації та опублікованих за дослідженою темою наукових праць здобувача, а також матеріалів щодо апробації та практичного впровадження результатів наукового дослідження, виконаного Дуб Богданою Станіславівною, можна констатувати наступне щодо актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, достовірності та наукової новизни одержаних результатів, повноти їх викладу в опублікованих працях та визначити загальну оцінку проведеного дослідження.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ

У складних сучасних геоекономічних умовах, які склалися внаслідок світової тенденції деглобалізації, спричиненої пандемічним синдромом, збройною агресією Росії проти України та іншими чинниками макро-економічної дестабілізації, аграрний сектор України відіграє роль і системотворчого, і, водночас, безпекотворчого елемента національної економіки. Перед усе, саме цей сектор гарантує забезпечення продовольчої безпеки держави, є підґрунтям розвитку сільських територій, його

функціонування щільно взаємопов'язане з екологічною та енергетичною безпекою країни. Крім того, наразі аграрний сектор є драйвером розвитку інших галузей вітчизняної економіки.

За даними довідника "Агробізнес України" вітчизняний АПК є світовим лідером експорту соняшникової олії та шроту, 2 місце він посідає за обсягами експорту ячменю та ріпаку, на 3-му – жита і сорго, на 4 – кукурудзи, на 5 – пшениці і волоських горіхів. Попри те, що частка експорту продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції у загальному експорті країни дещо знизилася з 44,2% у 2019 р. до 35,2%¹ (станом на липень) 2021 р., його частка залишається доволі вагомою. За період з 2010 року по теперішній час дохід від експорту продукції АПК не збільшився на 123% і склав 12,2 млрд дол США, що є показником найбільшого зростання експорту серед інших видів вітчизняної продукції.

Усі наведені факти свідчать на користь непересічної значущості національного агробізнесу. Відтак, його вплив не лише на економічну, але і на національну безпеку країни є суттєвим. Відповідно будь-які коливання рівня економічної безпеки самого агробізнесу можуть бути небезпечними для економічної безпеки України в цілому. Виходячи з цього, питання формування системи економічної безпеки аграрного сектору економіки, у якому лівова частка належить діяльності агрохолдингів, посідають чільне місце, що і доводить актуальність, своєчасність та значущість теми дисертаційної роботи Богдани Станіславівни Дуб.

Дисертацію виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, зокрема за держбюджетною темою «Інноваційні чинники сталого продовольчого забезпечення та розвитку біоекономіки в Україні» (номер державної реєстрації – 0116U006934, 2016-2018 рр.). У межах теми авторкою обґрунтовано структуру системи економічної безпеки агрохолдингів, розроблено методичні підходи до аналізу її стану та визначено інструментарій розвитку.

---

¹ <https://minagro.gov.ua/ua/investoram/monitoring-stanu-apk/stan-rozvitku-apk/stan-galuzej-apk>

СТУПІНЬ ОБҐРУНТОВАНOSTІ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ ТА РЕКОМЕНДАЦІЙ

Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, мають достатній ступінь обґрунтованості та достовірності, що підтверджується завершеністю, логічністю і послідовністю отриманих результатів.

Вірогідність отриманих у дисертаційній роботі результатів та їхня повнота засвідчується застосуванням широкого інструментарію теоретико-методичного спрямування, опрацюванням значної кількості наукових джерел та масиву статистичної інформації й аналітичних даних агрохолдингів.

Структурно та за обсягом дисертаційна робота є збалансованою, вона має логічну композицію та зрозумілу архітектуру, представлена комплексом теоретичних положень, науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо розвитку системи економічної безпеки агрохолдингів.

Апробація результатів дослідження засвідчується документами, представленими у дисертаційній роботі, які підтверджують затребуваність такого роду досліджень широким колом стейкхолдерів.

НОВИЗНА НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ, СФОРМУЛЬОВАНИХ У ДИСЕРТАЦІЇ

У дисертаційній роботі сформовано сукупність теоретико-методичних положень і рекомендацій, які характеризуються науковою новизною, актуальністю та практичною цінністю й засвідчують конкретний особистий внесок авторки у розвиток теорії економічного безпекознавства. Варто зазначити, що усі положення наукової новизни відповідають паспорту спеціальності 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності. Наукові результати дисертаційної роботи містять елементи наукової новизни.

До найсуттєвіших серед таких результатів належать наступні.

Суттєвим для зміцнення теоретичного базису економічної безпеки є удосконалення теоретичних положень та розробка рекомендацій щодо розвитку

системи економічної безпеки агрохолдингів, стрижнем котрих є синергетичний, системний підходи, єдність історичного та логічного підходів до вивчення складних процесів та систем, положення сучасної теорії та практики економічної, управлінської та суміжних наук.

Важливим авторським доробком також є наукові положення щодо розробки моделі інноваційного розвитку системи економічної безпеки агрохолдингів, яка базується на міждисциплінарному підході до економічної та управлінської наук і передбачає уведення управлінських інновацій.

На особливу увагу заслуговує просування й доповнення вже наявних на теренах вітчизняної науки та відомих за межами України комплементарних підходів до визначення структури механізму забезпечення економічної безпеки підприємства, які, на доданок до наявних, передбачає визначення способів, засобів впливу та підсистем забезпечення і використання конкретних методів, інструментів та важелів у процесах забезпечення економічної безпеки та постійного моніторингу результатів цієї діяльності, що сприяє реалізації функції управління в системі економічної безпеки підприємства.

Авторка не втратила можливості посилити й розширити класичні засади класифікації загроз економічній безпеці аграрних холдингів, яка крізь призму авторського бачення доповнена переліком специфічних загроз економічній безпеці підприємств аграрного сектору, що слугує підґрунтям уможливлення реалізації економічних інтересів їх стейхолдерів.

ТЕОРЕТИЧНЕ І ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Основні наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня практичних рекомендацій і методичних напрацювань, що в комплексі формують підґрунтя для розроблення та впровадження у практичну діяльність. Переважна більшість сформульованих у роботі науково-практичних рекомендацій є обґрунтованими та знайшли практичне застосування у роботі агрохолдингів та державних установ, що підтверджується відповідними документами.

Основні теоретичні та практичні положення і результати дослідження доповідалися, обговорювалися й одержали схвалення на 21 науково-практичній конференції міжнародного та національного рівня. Географія локацій апробації є доволі розгалуженою. Окремі результати дослідження впроваджені в навчальний процес Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

ПОВНОТА ВИКЛАДЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ В ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЯХ

Основні наукові положення й результати дослідження опубліковано в 30 наукових і науково-методичних працях, з них: 11 одноосібних 6 статей у вітчизняних фахових наукових виданнях з економіки, включених до міжнародних наукометричних баз даних, 1 – одноосібна стаття у періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу, 18 публікацій – у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 14,81 друк. арк., із них 99% належать особисто авторці.

Ознайомлення з публікаціями дозволяє стверджувати, що в них висвітлені основні положення проведеного наукового дослідження, які були апробовані й отримали позитивну оцінку на наукових заходах різних рівнів. Кількість опублікованих наукових праць за темою дисертаційної роботи та повнота відображення положень роботи у таких працях відповідають чинним вимогам. Структура та зміст автореферату дисертації містить ідентичність основних положень, висновків і пропозицій дисертаційної роботи.

ДИСКУСІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ, ЗАУВАЖЕННЯ ТА ПОБАЖАННЯ

Відзначаючи високий рівень науково-теоретичного обґрунтування та переконливість теоретичних, аналітичних і методичних положень дисертації Б.С. Дуб, змістовність і логіку викладення матеріалів дослідження, слід звернути увагу на окремі дискусійні положення, які притаманні роботі.

1. Попри те, що огляд засадничих документів з національної та економічної безпеки не є принциповим об'єктом поданого на відгук дослідження, слід зазначити, що на с. 26-27 роботи авторка посилається на застарілі документи, як-от Концепція національної безпеки, Стратегія національної безпеки тощо. Наразі маємо такі нормативно правові акти: 21 червня 2018 р. Указом Президента № 2469-VIII уведений в дію Закон України Про національну безпеку України, Указом №392/2020 – рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 р. «Про Стратегію національної безпеки України», чинним є Закон України № 1150-IX від 28.01.2021 р. Про Бюро економічної безпеки України та деякі інші документи.

2. Поставлене авторкою завдання «розробити структуру, визначити механізм забезпечення системи економічної безпеки агрохолдингу та шляхи її інноваційного розвитку» та зміст пп.1.2 не дають повної відповіді на питання про зазначений механізм, крім того, на рис. 1.8 наведено механізм *забезпечення* економічної безпеки підприємств, а не *забезпечення системи* економічної безпеки агрохолдингу.

3. Є претензія до авторського тлумачення системи економічної безпеки агрохолдингу та його графічної інтерпретації (с. 39, рис. 1.6), зокрема, не зрозуміло, чому концепція ЕБП передує її політиці?

4. Слабкою є експлікація специфіки оцінювання економічної безпеки агрохолдингів (пп. 1.3), де мова йде лише про передумови такого оцінювання. У свою чергу, це призводить до евентуальної підміни понять «оцінювання економічної безпеки» на «оцінювання міри наближення до банкрутства». Те саме стосується і пп. 2.1, у якому лише частково відображені особливості оцінювання економічної безпеки в цілому та економічної безпеки агрохолдингів зокрема.

5. Знання і широковідомий поелементний підхід до оцінювання системи економічної безпеки у даному дослідженні виглядає не дуже вдало, оскільки розпорошує здійснену авторкою аналітику на позасистемні цілі, що назагал не дозволяє отримати інтегральну оцінку функціонування систем економічної безпеки агрохолдингів.

6. Подекуди необережним є поведження авторки з термінами, поняттями та їх конструкціями. Зокрема, увесь третій розділ роботи виявляється скерованим на підтвердження позитивної ролі інтегрованого управління ризиками, тоді як найперше графічне зображення унаочнює розробку стратегії СЕБ, а не її розвитку, як про це йдеться у назві розділу. Також не достатньо обґрунтованим у назві цього розділу слід визнати термін «інноваційного» (розвитку), оскільки зазначена сентенція надалі стосується лише імплементації зарубіжного досвіду.

Однак наведені дискусійні положення не впливають на загальну наукову цінність та практичну значущість виконаного дослідження.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ПРО ВІДПОВІДНІСТЬ ДИСЕРТАЦІЇ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ

Дисертація Дуб Богдани Станіславівни є завершеним дослідженням. Робота містить всі необхідні елементи глибокого наукового аналізу, є результатом самостійно виконаного дослідження, в якому отримано нові науково-обґрунтовані результати, що мають важливе значення для вітчизняної економічної, управлінської та безпекознавчої науки.

Логіко-структурна композиція дисертаційної роботи демонструє володіння авторкою методології наукового дослідження, уособлює власний стиль викладення думок, вміння вибудовувати причинно-наслідкові зв'язки, наводити переконливу аргументацію, що загалом слугує утворенню цілісного та, водночас, спів-розмірно вибудованого наукового та прикладного контенту дослідження. Усі положення, винесені на захист, містять елементи наукової новизни.

Актуальність теми дослідження в умовах нової реальності та стрибкоподібних і непередбачуваних змін є неухильно зростаючою.

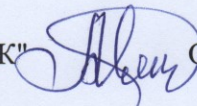
Зміст дисертаційної роботи відповідає паспорту спеціальності 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності.

Зауваження, наведені у відгуку, не зменшують науково-теоретичну, методичну та практичну цінність дисертаційної роботи.

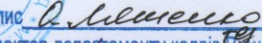
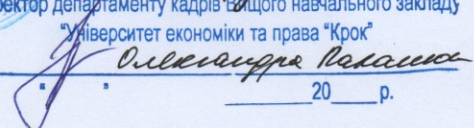
На підставі аналізу змісту виконаного дослідження вважаю, що подана до захисту дисертаційна робота Б.С. Дуб "Розвиток системи економічної безпеки агрохолдингів" відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 "Порядку присудження наукових ступенів", затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року зі змінами і доповненнями, затвердженими Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р., а автор роботи – Богдана Станіславівна Дуб – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності.

Офіційний опонент :

доктор економічних наук, професор,
директор Навчально-наукового інституту
менеджменту та освіти дорослих

ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК" О. М. Ляшенко

Підпис засвідчує
Директор департаменту кадрів Вищого навчального закладу
"Університет економіки та права "Крок"

20__ р.